

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Кафедра філософії

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

**«Філософія»
(обов'язкова)**

Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський) рівень

Ступінь вищої освіти – бакалавр

Галузь знань – 29 «Міжнародні відносини»

Спеціальність – 293 «Міжнародне право»

Освітня програма/спеціалізація – «Міжнародне право»

Статус дисципліни – обов'язкова

Рік набору – 2017

Харків – 2020

Робоча програма навчальної дисципліни «Філософія» для студентів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 29 «Міжнародні відносини» спеціальності 293 «Міжнародне право» спеціалізації «Міжнародне право» міжнародно-правового факультету. Харків: Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2020. 15 с.

Розробники:

Данильян Олег Геннадійович – завідувач кафедри, доктор філософських наук, професор;

Дзьобань Олександр Петрович – професор кафедри, доктор філософських наук, професор

Калиновський Юрій Юрійович – професор кафедри, доктор філософських наук, професор

Гарант освітньої програми

Комарова Тетяна В'ячеславівна – професорка кафедри права Європейського Союзу, докторка юридичних наук, професорка

Затверджено на засіданні кафедри філософії
(протокол № 1 від 31 серпня 2017 р.)

Зміни та доповнення затверджено на засіданні кафедри
філософії
(протокол № 1 від 3 вересня 2020 р.)

Завідувач кафедри філософії Данильян Олег Геннадійович

“3” вересня 2020 року.

Зміст

1. Опис навчальної дисципліни.....	4
2. Очікувані результати навчання.....	5
3. Програма навчальної дисципліни.....	6
4. Обсяг і структура навчальної дисципліни.....	9
5. Теми лекційних і практичних занять.....	10
5.1. Теми лекційних занять.....	10
5.2. Теми практичних занять.....	10
6. Форми педагогічного контролю, засоби та критерії оцінювання результатів навчання	11
7. Інформаційне забезпечення навчальної дисципліни.....	13

1. Опис навчальної дисципліни

Робоча програма навчальної дисципліни «Філософія» розроблена відповідно до освітньо-професійної програми «Міжнародне право» підготовки бакалаврів спеціальності 293 «Міжнародне право» галузі знань 29 «Міжнародні відносини».

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, рівень освіти	Дидактична структура навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань – 29 «Міжнародні відносини»	Обов'язкова	Обов'язкова
Модулів – 2	Спеціальність – 293 «Міжнародне право»	Рік підготовки:	Рік підготовки:
		2 семестр	2 семестр
Загальна кількість годин – 90	Спеціалізація – «Міжнародне право»	Лекції	Лекції
		22 год.	4 год.
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4, самостійної роботи студента – 2,5.	Рівень освіти – перший (бакалаврський)	Практичні заняття	Практичні заняття
		26 год.	4 год.
		Самостійна робота	Самостійна робота
		42 год.	82 год.
		Види контролю: поточний контроль; підсумковий контроль знань залік	Види контролю: поточний контроль; підсумковий контроль знань залік

Мета навчальної дисципліни – реалізація світоглядної, методологічної, аксіологічної та культурологічної функцій філософії.

Завдання:

- забезпечення усвідомлення студентами сутності, змісту й особливостей філософії як світоглядної науки, основних етапів її розвитку, ролі в житті суспільства;
- формування й розвиток у студентів сучасного системного наукового мислення;
- ознайомлення студентів з внеском мислителів різних філософських шкіл та напрямків, у тому числі й вітчизняних філософів у розвиток філософської культури;
- забезпечення оволодіння системою філософських знань, які виступають методологічними засобами для аналізу природничих та гуманітарних наук;
- формування у студентів високих моральних якостей і традицій, зразків поведінки, які засновані на цінностях загальнолюдської моральності, свідомості й почутті відповідальності за виконання професійного обов'язку.

Пререквізити: «Історія держави та права України», «Теорія держави і права», «Логіка», «Українська культура».

Кореквізити: «Історія міжнародного права», «Країнознавство», «Соціально-політичні студії».

Постреквізити: «Універсальні та регіональні системи захисту прав людини», «Історія європейської інтеграції», «Теорія міжнародних відносин», «Основи геополітики», «Європейський Союз в міжнародних відносинах».

Мова навчання – українська.

2. Очікувані результати навчання

У результаті засвоєння навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен демонструвати такі результати навчання:

РН 1. Виявляти стійкі знання й розуміння основних принципів формування ціннісних основ суспільного й правового життя на внутрішньо-суспільному й міждержавному рівнях.

РН 2. Застосовувати історичний досвід філософської рефлексії прав людини та її свобод.

РН 3. Екстраполювати надбання філософів-класиків на правову сферу.

РН 4. Знати основні засади кореляції сутності людини і способів нормативного регулювання суспільних відносин.

РН 5. Обґрунтовувати свої світоглядні позиції на підставі історико-філософських зразків.

РН 6. Демонструвати знання генези позитивного права і його диференціації.

РН 7. Демонструвати здатність характеризувати основні сфери життєдіяльності суспільства як системи.

РН 8. Знати особливості біо-психо-соціальної природи людини та співвідношення вказаних складових у розуміння людини як громадянина.

РН 9. Знати концептуальні основи структурно-функціонального підходу до дослідження правової реальності.

РН 10. Застосовувати методи наукового дослідження у правовій сфері.

РН 11. Уміти здійснювати переходи від емпіричного рівня пізнання до теоретичного.

Навчальна дисципліна забезпечує формування студентами загальних і спеціальних компетентностей та набуття результатів навчання, визначених освітньо-професійною програмою «Міжнародне право», а саме:

Загальних компетентностей:

ЗК - 1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу і синтезу.

ЗК - 3. Здатність планувати, організовувати і контролювати власну діяльність.

ЗК - 8. Здатність бути критичним і самокритичним.

ЗК - 14. Здатність до креативності у предметно-практичній діяльності відповідно до соціальних статусів и модусів.

Спеціальних компетентностей:

СК - 2. Здатність критично осмислювати основні теорії, принципи і поняття у процесі застосування міжнародного права.

Програмних результатів навчання:

ПРН - 1. Демонструвати концептуальні знання міжнародного права, включаючи знання сучасних досягнень теорії та практики міжнародного права.

ПРН - 13. Демонструвати знання теорії та практики міжнародних прав та свобод людини.

3. Програма навчальної дисципліни**Модуль 1. Сутність філософії та основні етапи її розвитку*****Тема 1. Філософія, коло її проблем та роль у суспільстві***

Філософія, її предмет і структура. Наукові, методологічні та методичні основи вивчення філософії. Світогляд, його структура, риси, суспільно-історичний характер і роль у житті суспільства. Історичні типи світогляду. Філософський світогляд. Гуманізм філософії. Функції філософії. Філософія і право. Роль філософії у суспільстві, у професійній діяльності юристів.

Тема 2. Філософія стародавнього світу, середньовіччя та Відродження

Історичні передумови, час і місця виникнення філософії. Антична філософія. Ранній грецький натуралізм, висока класика, пізня класика. Джерела середньовічної християнської філософії та її основні проблеми. Специфіка типу філософування середньовіччя. Етапи розвитку середньовічної філософії та їх особливості. Реалізм і номіналізм. Гуманізм і проблема людської індивідуальності. Ренесансний антропоцентризм як апологія свободи. Філософія періоду Реформації.

Тема 3. Філософія Нового часу та епохи Просвітництва

Концепції можливості людського пізнання. Гностицизм та агностицизм. Проблема методу пізнання. Філософське обґрунтування нової картини світу. Соціально-філософські аспекти у філософських поглядах емпіристів та раціоналістів Нового часу. Деїзм і матеріалізм у французькому Просвітництві. Вчення про природу і суспільство у філософії Просвітництва. Проблема людини у філософії Просвітництва. Французький матеріалізм XVIII ст.

Тема 4. Німецька класична філософія

Особливості та характерні риси німецької класичної філософії, її місце в історії філософської думки. І. Кант: дуалізм світу людського буття – природний і моральний. Філософія людського “Я” (Й.-Г. Фіхте). Натурфілософія Ф. Шеллінга. Філософія абсолютної ідеї й діалектика Г.-В.-Ф. Гегеля. Антропологічний матеріалізм Л.Фейєрбаха. Вплив ідей німецької класичної філософії на європейську культуру. Проникнення ідей німецької класичної філософії в Україну.

Тема 5. Сучасна світова філософія

Основні напрями сучасної світової філософії. Позитивістська тенденція у сучасній світовій філософії. Релігійно-філософські напрями. Виникнення некласичних філософських вчень в XIX ст. Ірраціонально-гуманістичний напрям у сучасній філософії. Феноменологія. Комунікативна філософія. Філософія постмодерну.

Тема 6. Вітчизняні філософські традиції

Джерела української філософської культури. Філософія в культурі Київської Русі. Просвітництво в Україні. Києво-Могилянська академія – центр філософської думки в Україні. Сутність «філософії серця». Український романтизм. Київська екзистенційна філософія XX ст. Філософські ідеї в Україні у XX ст. Новітня філософія України.

Модуль 2. Онтологія, гносеологія, соціальна філософія.

Тема 7. Філософський смисл проблеми буття

Онтологія, її основні проблеми та категоріальні визначення. Типи онтологій. Філософський смисл проблеми буття, її історичне усвідомлення. Категорія буття: її сутність і специфіка. Співвідношення категорій: буття, суще, реальність, дійсність. Основні форми буття. Роль категорії «субстанція» для визначення онтологічних основ і способу буття світу. Формування науково-філософського поняття матерії. Сучасна наука про складну систему організації матерії та її властивості. Матерія і рух. Простір і час як форми існування матерії. Сучасні наукові моделі розвитку світу.

Тема 8. Свідомість як філософська проблема

Проблема свідомості у філософії. Теорії походження та сутності свідомості. Свідомість як вища форма відображення. Свідомість як субстанція. Свідомість як форма регулювання і необхідна умова життєдіяльності людини, її суспільна природа, сутність і функції. Свідомість як суб'єктивне явище. Рефлексія, розум, інтелект, мислення. Рівні психічного життя людини. Структура свідомості. Свідомість і вищі форми психічної діяльності: мислення, пам'ять, воля, емоції. Свідомість і мова. Специфіка юридичної мови. Самосвідомість. Фундаментальна роль категорії свідомості в філософії, її методологічне значення для пізнання природи, суспільства і юридичної практики.

Тема 9. Філософське вчення про розвиток

Діалектика як вчення про розвиток і метод пізнання. Історичні форми діалектики. Об'єктивна і суб'єктивна діалектика. Діалектика як система принципів, законів, категорій. Значення законів і категорій діалектики для теоретичної і практичної діяльності юристів. Модифікація діалектики в сучасних філософських доктринах. Становлення сучасної філософської концепції розвитку. Синергетика: категоріальний апарат, особливості, евристичний потенціал. Протилежність та взаємодоповнюваність діалектики й синергетики. Синергетика в соціальному та юридичному пізнанні.

Тема 10. Сутність і структура пізнавального процесу. Наукове пізнання, його форми та методи

Пізнання в контексті людського існування. Суб'єкт і об'єкт пізнання. Види пізнавальної діяльності: чуттєве і раціональне, емпіричне і теоретичне. Діалектика чуттєвого і раціонального у пізнанні. Проблема істини у філософії та науці. Істина в судових рішеннях. Специфіка соціального пізнання. Проблема об'єктивної істини в соціальному пізнанні. Соціальна прогностика і футурологія. Поняття науки. Специфіка наукового пізнання. Методологія наукового пізнання. Логіка наукового дослідження та її етапи. Соціальні функції науки. Наука і мораль. Свобода наукового пізнання і соціальна відповідальність ученого.

Тема 11. Філософські підходи до розуміння людини, суспільства, історії

Суспільство як підсистема об'єктивної дійсності. Основні підходи до розуміння суспільства. Суспільні відносини, їх сутність та зміст. Суспільні закони, їх особливості, класифікація і механізм дії. Сфери суспільного життя. Суспільство як відкрита система. Співвідношення порядку й хаосу у функціонуванні суспільства як системи. Інформаційне суспільство як сучасна модель суспільних відносин. Проблема людини в історії філософії. Основні концепції походження людини. Антропосоціогенез, його комплексний характер.

Філософська проблема природи й сутності людини. Проблема життя і смерті у філософії. Діалектика історичної необхідності свободи і відповідальності особи в суспільному розвитку, їх взаємна зумовленість. Основні сфери та елементи духовного життя суспільства. Поняття суспільної свідомості. Культура як специфічна соціальна реальність. Проблема єдності та багатоманітності всесвітньої історії. Культурно-цивілізаційні типології суспільств. Проблема спрямованості історичного процесу. Людина як суб'єкт історичного процесу. Об'єктивне і суб'єктивне в соціально-історичному процесі. Глобалістичні та антиглобалістські тенденції сучасної цивілізації.

4. Обсяг і структура навчальної дисципліни

Тема навчальної дисципліни	Обсяг у годинах							
	Денна форма				Заочна форма			
	Усього	У тому числі			Усього	У тому числі		
		Л	ПЗ	СРС		Л	ПЗ	СРС
Модуль 1. Сутність філософії та основні етапи її розвитку								
<i>Тема 1.</i> Філософія, коло її проблем та роль у суспільстві	6	2	2	2				
<i>Тема 2.</i> Філософія стародавнього світу, середньовіччя та Відродження: основні риси та етапи розвитку	10	2	2	6	11	0,5	0,5	10
<i>Тема 3.</i> Філософія Нового часу та епохи Просвітництва	8	2	2	4	11	0,5	0,5	10
<i>Тема 4.</i> Німецька класична філософія.	6	2	2	2				
<i>Тема 5.</i> Сучасна світова філософія	10	2	4	4	11	0,5	0,5	10
<i>Тема 6.</i> Вітчизняні філософські традиції	6	2	2	2	11	0,5	0,5	10
<i>Разом</i>	46	12	14	20	44	2	2	40
Модуль 2. Онтологія, гносеологія, соціальна філософія								
<i>Тема 7.</i> Філософський смисл проблеми буття.	6	2	2	2	11	0,5	0,5	10
<i>Тема 8.</i> Свідомість як філософська проблема	6	2	2	2				
<i>Тема 9.</i> Філософські вчення про розвиток	10	2	2	6	11	0,5	0,5	10
<i>Тема 10.</i> Сутність і структура пізнавального процесу. Наукове пізнання, його форми та методи	8	2	2	4	11	0,5	0,5	10
<i>Тема 11.</i> Філософські підходи до розуміння людини, суспільства, історії	14	2	4	8	13	0,5	0,5	12
<i>Разом</i>	44	10	12	22	46	2	2	42
Усього годин / кредитів ECTS	90 / 3	22	26	42	90 / 3	4	4	82

5. Теми лекційних і практичних занять

5.1. Теми лекційних занять

Теми навчальної дисципліни	Теми лекцій	Обсяг у годинах	
		Денна форма	Заочна форма
Модуль 1. Сутність філософії та основні етапи її розвитку			
Тема 1. Філософія, коло її проблем та роль у суспільстві	Філософія, коло її проблем та роль у суспільстві	2	
Тема 2. Філософія стародавнього світу, середньовіччя та Відродження: основні риси та етапи розвитку	Філософія стародавнього світу, середньовіччя та Відродження: основні риси та етапи розвитку	2	0,5
Тема 3. Філософія Нового часу та епохи Просвітництва	Філософія Нового часу та епохи Просвітництва	2	0,5
Тема 4. Німецька класична філософія.	Німецька класична філософія.	2	
Тема 5. Сучасна світова філософія	Сучасна світова філософія	2	0,5
Тема 6. Вітчизняні філософські традиції	Вітчизняні філософські традиції	2	0,5
Модуль 2. Онтологія, гносеологія, соціальна філософія			
Тема 7. Філософський смисл проблеми буття	Філософський смисл проблеми буття.	2	0,5
Тема 8. Свідомість як філософська проблема	Свідомість як філософська проблема	2	
Тема 9. Філософські вчення про розвиток	Філософські вчення про розвиток	2	0,5
Тема 10. Сутність і структура пізнавального процесу. Наукове пізнання, його форми та методи	Сутність і структура пізнавального процесу. Наукове пізнання, його форми та методи	2	0,5
Тема 11. Філософські підходи до розуміння людини, суспільства, історії	Філософські підходи до розуміння людини, суспільства, історії	2	0,5
Усього		22	4

5.2. Теми практичних занять

Теми навчальної дисципліни	Теми практичних занять	Обсяг у годинах	
		Денна форма	Заочна форма
Модуль 1. Сутність філософії та основні етапи її розвитку			
Тема 1. Філософія, коло її проблем та роль у суспільстві	Філософія, коло її проблем та роль у суспільстві	2	
Тема 2. Філософія стародавнього світу, середньовіччя та Відродження: основні риси та етапи розвитку	Філософія стародавнього світу, середньовіччя та Відродження: основні риси та етапи розвитку	2	0,5
Тема 3. Філософія Нового часу та епохи Просвітництва	Філософія Нового часу та епохи Просвітництва	2	0,5
Тема 4. Німецька класична філософія.	Німецька класична філософія.	2	

Тема 5. Сучасна світова філософія	Сучасна світова філософія	4	0,5
Тема 6. Вітчизняні філософські традиції	Вітчизняні філософські традиції	2	0,5
Модуль 2. Онтологія, гносеологія, соціальна філософія			
Тема 7. Філософський смисл проблеми буття	Філософський смисл проблеми буття	2	0,5
Тема 8. Свідомість як філософська проблема	Свідомість як філософська проблема	2	
Тема 9. Філософські вчення про розвиток	Філософські вчення про розвиток	2	0,5
Тема 10. Сутність і структура пізнавального процесу. Наукове пізнання, його форми та методи	Сутність і структура пізнавального процесу. Наукове пізнання, його форми та методи	2	0,5
Тема 11. Філософські підходи до розуміння людини, суспільства, історії	Філософські підходи до розуміння людини, суспільства, історії	4	0,5
Усього		32	4

6. *Форми педагогічного контролю, засоби та критерії оцінювання результатів навчання*

Оцінювання результатів засвоєння навчальної дисципліни «Філософія» передбачає проведення поточного та підсумкового контролю і здійснюється на основі накопичувальної бально-рейтингової системи.

Види **поточного контролю** знань студентів:

– контроль якості засвоєння студентами програмного матеріалу навчальної дисципліни на *практичних заняттях*, який передбачає застосування методів усного контролю: індивідуальне та фронтальне опитування, обговорення проблеми, розв'язання практичних завдань, тощо; методів письмового контролю: проблемно-пошукові роботи, розв'язання тестових завдань, контрольні роботи, підготовка есе у рамках запропонованих тем тощо; а також інноваційних методи контролю – проблемні лекції, міні-лекції, робота в малих групах, портфоліо, кейс-вимірвачі, есе-презентації, банки візуального супроводження, семінари-дискусії, мозкові атаки тощо. У ході практичного заняття студент може отримати оцінку за чотирьохбальною шкалою (0, 3, 4, 5). За результатами практичних занять з кожного з двох модулів розраховується середньоарифметична кількість балів (максимальна оцінка – 40 балів за один модуль), що включається до підсумкової оцінки знань;

– контроль якості засвоєння студентами програмного матеріалу навчальної дисципліни здійснюється на останньому практичному занятті з кожного модулю у формі контрольної роботи, тестування тощо і оцінюється до 10 балів.

Максимальна оцінка з кожного модулю (з урахуванням оцінок за практичні заняття і оцінок за контрольні заходи) становить 50 балів.

Формою *підсумкового контролю* знань студентів з дисципліни є залік, що виставляється на основі результатів поточного контролю та виконання завдань самостійної роботи. Мінімальна оцінка результатів поточного контролю та самостійної роботи, за якої студент отримує залік, становить 60 балів.

Розподіл балів між формами організації освітнього процесу і видами контрольних заходів здійснюється наступним чином:

Поточний контроль (ПК)		Підсумковий контроль (ПКЗ)
Семінарські заняття та контрольні заходи		залік
Модуль 1	Модуль 2	від 60 до 100 балів
від 30 до 50 балів	від 30 до 50 балів	

Критерії оцінювання з дисципліни «Філософія»

Вид контролю	Кількість балів	Критерії (за кожною з оцінок)
Поточний контроль на практичному занятті	max 50	Відмінне засвоєння навчального матеріалу з теми, можливі окремі несуттєві недоліки
	38-39	Добре засвоєння матеріалу з теми, але є окремі помилки
	35-37	Задовільний рівень засвоєння матеріалу, значна кількість помилок
	30-34	Мінімальні результати, достатні для отримання позитивної оцінки
	min 0-29	Незадовільний рівень засвоєння матеріалу

Підсумкова оцінка з навчальної дисципліни «Філософія» виставляється у залікову книжку відповідно до такої шкали:

Оцінка за шкалою ECTS	Визначення	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за 100-бальною шкалою, що використовується в НЮУ
A	Відмінно – відмінне виконання, лише з незначною кількістю помилок	зараховано	90 – 100
B	Дуже добре – вище середнього рівня з кількома помилками	зараховано	80 – 89

C	Добре – у цілому правильна робота з певною кількістю незначних помилок		75 – 79
D	Задовільно – непогано, але зі значною кількістю недоліків	зараховано	70 – 74
E	Достатньо – виконання задовольняє мінімальні критерії	зараховано	60 – 69
FX	Незадовільно – потрібно попрацювати перед тим, як перескласти	незараховано	35 – 59
F	Незадовільно – необхідна серйозна подальша робота, обов'язковий повторний курс		0 – 34

7. Інформаційне забезпечення навчальної дисципліни

7.1. Друковані видання:

1. Бондаревич І. А. Філософія. Київ: Алерта, 2013. 240 с.
2. Волинка Г. Філософія Стародавності і середньовіччя в освітньому контексті. Київ: Вищ. освіта, 2005. С. 84–88.
3. Вулевич М.Р. Філософія як мудрість та її осмислення в науковій і практичній діяльності. *Часопис Київського університету права*. 2005. № 2. С. 154-158.
4. Горський В. С. Історія української філософії: курс лекцій: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. 3-тє вид. Київ: Наук. думка, 1997. 285 с.
5. Данильян О. Г., Дзьобань О. П. Трансформації цінностей в інформаційному суспільстві: багатовимірність та різнопорядковість. *Вісник Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. Серія: Філософія*. 2020. № 3 (46). С. 28-43.
6. Данильян О. Г., Дзьобань О. П. Віртуальна реальність і кіберпростір як атрибути сучасного суспільства. *Інформація і право*. 2020. № 4 (35). С. 9-21.
7. Данильян О. Г., Дзьобань О. П. Філософія: підручник. 3-тє вид., перероб. і допов. Харків: Право, 2018. 432 с.
8. Данильян О. Г., Дзьобань О. П. Філософія: посібник для підготовки до іспиту. Харків: Право, 2019. 134 с.
9. Дзьобань О.П. Сучасна соціальна синергетика: до питання про визначення концептуальних основ. *Вісник Нац. юрид. академії України імені Ярослава Мудрого. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія*. 2011. Вип. 7. С. 3-15.
10. Дротянко Л. Г. Філософія наукового пізнання: підручник. Київ: Вид-во Нац. авіац. ун-ту "НАУ-ДРУК", 2010. 224 с.

11. Калиновський Ю. Ю. Філософія соборності як світоглядне підґрунтя розвитку правового суспільства в Україні. *Гілея: науковий вісник*. 2013. Випуск 70 (№ 3). С. 354-360.

12. Коваленко І. І., Мелякова Ю. В. Кальницький Е. А. Феномен тілесності в перформативній парадигмі: від зібрання до проблематизації політичного. *Вісник Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. Серія: Філософія*. 2020. № 1 (44). С. 86-119.

13. Кузьміна С. Вітчизняна академічна філософія: працюємо в архівах. *Філософська думка*. 2010. № 6. С. 5-20.

14. Рижак Л. Філософія: підручник. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2013. 650 с.

15. Соціальна філософія: підруч. для вищ. шк. / Афанасенко В. С., Горлач М. І., Данильян О. Г. та ін. Харків: Прапор, 2007. 686 с.

16. Суспільство, людина, право: досвід філософсько-правового осмислення: монографія / О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань, С. Б. Жданенко, Ю. Ю. Калиновський та ін.; за ред. О. Г. Данильяна. Харків: Право, 2018. 350

17. Суспільство, людина, право: сучасні дослідження актуальних проблем: монографія / О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань, С. Б. Жданенко, Ю. Ю. Калиновський та ін.; за ред. О. Г. Данильяна. Харків: Право, 2014. 392 с.

18. Сучасне суспільство: філософсько-правове дослідження актуальних проблем: монографія / О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань, С. Б. Жданенко, Ю. Ю. Калиновський та ін.; за ред. О. Г. Данильяна. 2-ге вид., перероб. та допов. Харків: Право, 2017. 416 с.

19. Сучасне суспільство, людина, право в умовах глобальних трансформацій: монографія / О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань, С. Б. Жданенко та ін.; за ред. О. Г. Данильяна. Харків: Право, 2020. 344 с.

20. Сучасний словник з суспільних наук / за ред. О. Г. Данильяна, М. І. Панова. Харків: Прапор, 2006. 432 с.

21. Терлецький В.М. Кантове вчення про “a priori” в онтологічній перспективі. *Філософська думка*. 2008. № 6. С. 21-39.

22. Філософія: підручник / ред. Л. В. Губерський. вид. 2-ге, перероб. і доп. Харків: Фоліо, 2018. 621 с.

23. Філософія історії: підруч. для вищ. шк. / Бойченко І. В., Горлач М. І., Данильян О. Г. та ін. Харків: Прапор, 2006. 654 с.

24. Філософія: хрестоматія. Від витоків до сьогодення: навч. посіб.; за ред. Л. В. Губерського. 2-ге вид., стереотип. Київ: Знання, 2012. 621 с.

7.2 Інтернет-ресурси:

Електронний архів-репозитарій Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. URL: <http://dspace.nlu.edu.ua/handle/123456789/782>.

Навчальний електронний інформаційний комплекс «Філософія (НЕІК)». URL: <http://dl.nlu.edu.ua/?lang=uk>.

Навчально-методичні матеріали Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. URL: <http://acs.nlu.edu.ua/materials/list.php>.

Офіційний сайт Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua>.

СЕНМК: Стандартизований електронний навчально-методичний комплекс кафедри філософії URL: http://library.nlu.edu.ua/index.php?option=com_k2&view=itemlist&task=category&id=120:kafedra-f%D1%96losof%D1%96%D1%97&Itemid=151.